

„SFINXUL“ NEÎNVĂLUIT DE MISTER. MĂRTURII INEDITE DESPRE ION I. C. BRĂȚIANU

MARIA GEORGESCU*

Figură emblematică a elitei politice românești, Ion (Ionel) I. C. Brătianu (1864-1927) a dominat scena politică, asumându-și responsabilitatea gestionării destinului României în momente critice, definitorii, ce i-au marcat evoluția istorică. Președinte al Partidului Național Liberal (1909-1927), a condus diverse ministere și a fost la cârma guvernului în mai multe rânduri (1908-1910, 1914-1918, 1918-1919, 1922-1926, iunie-noiembrie 1927). A gestionat treburile țării în anii dificili ai participării armatei române la primul război mondial și a fost șeful delegației române la Conferința Păcii de la Paris (1919), unde a susținut cu demnitate interesele românești în fața reprezentanților marilor puteri ale timpului. În anii postbelici a inițiat și realizat importante reforme economice și sociale (printre care cea agrară și cea electorală), adoptarea Constituției din 1923, iar pe plan extern a susținut măsuri în vederea apărării *statu-quo-ului* teritorial, păcii și securității pe continent. Așadar, acțiuni politice menite să consolideze România întregită.

Ion I. C. Brătianu a fost un om politic și de stat pregătit și motivat să conducă țara cu demnitate și curaj, având toate calitățile native cultivate în acest sens de nu mai puțin celebrul său tată, Ion C Brătianu (1821-1891), de la care a moștenit harul politic și diplomatic. Rafinat prin cultură și exercițiu politic, a analizat și prognozat cu realism și cumpătare situația imediată și de perspectivă a societății românești în contextul geopolitic al vremii. Orgolios și ambițios, introvertit și arogant, inflexibil și autoritar, acest „rege neîncoronat al României“ a fost iubit, invidiat și urât în egală măsură, atât de contemporani, cât și de urmașii săi. Cu cântați și defecte, meritele sale sunt incontestabile în construcția României contemporane.

Supranumit în epocă „Sfinxul“ cel despre care nu se știa niciodată ce gândește Ion I. C. Brătianu ascundea în spatele acestei măști, deosebit de eficiente în anii neutralității, un om incredibil de sensibil, cald și apropiat față de părinți, frați și surori, deosebit de vulnerabil la amintiri legate de familie, preocupat nu numai de viitorul țării dar și de probleme domestice. Pe acest Brătianu, neînvăluit de mister, îl descoperim în câteva mărturii contemporane. Iată, de pildă, printre filele îngălbenite de timp ale unui dosar din vasta arhivă a liberalului Al. Lapedatu, păstrată la Biblioteca Academiei Române, se află răătăcită copia unei scrisori din 31 decembrie 1921 a lui Ionel Brătianu

---

* Universitatea din Pitești.

către sora sa mai mare, Sabina Cantacuzino¹. Epistola era concepută în casa părintească de la Florica, unde Ion I. C. Brătianu își petrecea singur noaptea de la cumpăna dintre ani.

Nu întâmplător se adresa Sabinei dintr-un colț al casei copilăriei, înconjurat de amintiri. Așa cum reiese din memoriile Sabinei², cei doi erau „cei mai veseli din familie“, foarte apropiați sufletește și foarte legați de locul copilăriei. Aici la „Florica“ îi erau rădăcinile. „Aici reflectez înainte de a hotărî“, spunea Ion I. C. Brătianu. „Aici venea fiul să ceară ajutorul și îndrumarea tatălui, căruia îi datora întreaga lui formațiune sufletească“, nota diplomatul Alexandru N. Iacovachi (1876-1955) în însemnările sale despre Ion I. C. Brătianu³.

Nu întâmplător se retrăsese acolo. Avea nevoie de „Florica“ pentru a-și reface forțele, pentru a-și întări sufletul și a-și pune ordine în gânduri. Se afla în pragul unei noi guvernări a Partidului Național Liberal, pentru obținerea căreia acționase cu abilitatea cunoscută și prin intermediul regelui Ferdinand atât pentru căderea guvernului Alexandru Avereseu (13 martie 1920 - 13 decembrie 1921), cât și a celui condus de mai vechiul său adversar politic Take Ionescu (17 decembrie 1921-17 ianuarie 1922). Preluarea șefiei unui nou cabinet liberal o privea cu statornica sa responsabilitate, dar și cu neliniștea ce o simțea firesc un om de stat realist, pragmatic și hotărât, cum era Ion I. C. Brătianu. Se afla în fața unei noi provocări. Trebuia să acționeze în acel moment cu fermitate pentru deplina integrare a provinciilor istorice în cadrul statului român și pentru adoptarea unei legislații adecvate noilor realități. Marea guvernare liberală condusă de Ionel Brătianu în perioada 19 ianuarie 1922-27 martie 1926 va aduce într-adevăr țării multe împliniri, chiar dacă ea s-a derulat pe fondul unor intense tensiuni în raporturile cu partidele de opoziție.

Scrisoarea către Sabina Cantacuzino din noaptea dintre anii 1921/1922 ne dezvăluie un Brătianu afectuos cu cei apropiați din familie, sensibil față de „trecutul moșilor și al strămoșilor“, nostalgic față de bucuriile copilăriei din timpul sărbătorilor de iarnă petrecute în casa părintească. Totodată, documentul surprinde un Brătianu gata să preia ca o „jertfă pentru țară“ frăiele guvernării, dar frământat de grija acestei noi responsabilități și neocolit de un scepticism de înțeles pentru acest politician pragmatic și realist care cunoștea bine stadiul de dezvoltare al societății românești în cadrul european în care evolua atunci România.

În pofida experienței politice îndelungate ce l-ar fi putut înăspri, Ion I. C. Brătianu rămânea un om cu trăiri intense și sensibilități neabătute, bine ascunse chiar și celor apropiați. Aceste stări sufletești le exterioriza extrem de rar, în momente cu totul excepționale și numai față de cei foarte apropiați din familia Brătienilor.

*

*   *

¹ Biblioteca Academiei Române, Cabinetul de Manuscrise, Arhiva Al. Lapedatu, XVIII, varia 16, doc. 15.

² Vezi Sabina Cantacuzino, *Din viața familiei Ion C. Brătianu*, vol. I...; vol. II, îngrijire de ediție, studiu introductiv și note de dr. Elisabeta Simion, Editura Albatros, 1996.

³ Biblioteca Academiei Române, Colecția de Manuscrise, A 2650 m.

„31 Dec. 1921

Scumpă Sabină,

Am plecat din București fără noțiunea precisă că azi e adevăratul sfârșit al anului și în goana acceleratului m-am depărtat de griji și de patimi.

A înnoptat devreme, ca la sfârșitul lui Dec. și întinericul ne-a silit să încetăm lucrarea unui drum nou. Am dat bună scara și cât un pahar de rachiu lui Petre Zoican și tovarășilor săi și am pornit fiecare spre casă. Intrând și simțind plăcerea căldurei, mi-am dat scama că afară fără manta începuse să-mi fie frig și că temperatura după asfințit se înăsprise, în casă era o lumină și o căldură care mă reținură, depărtându-mi gândul de a asista la muls. În inacțiune între patru ziduri, prinsei că se strecoară o impresie de singurătate.

Pentru a o scutura luai cheile bibliotecii, scosei șase cartoane cu hrisoave și cu documente și cu voia bună regăsită hotărât să mă adâncesc în citirea caturilor chirilice și să parcurg orele serei căutând să fac să reînvie din cuprinsul stingher al documentelor trecutul ce ne este atât de necunoscut al moșilor și al strămoșilor. Dar pe masa din bibliotecă nu mai încăpeau desfășurate hârtiile cărora să le dau de rost, căci era plină cu cărți, cutii, mape, pupitre, călimări și o mulțime de alte obiecte de acele cari din distracția stăpânilor și respectul prescris servitorilor năpădesc treptat orice masă zisă de lucru. Pentru a goli pe a mea, fără a perde vremea cu cercetarea celor de pe dânsa, rugai pe Vasile să le care cu toptanul în salon de unde le putea readuce mâne precum au fost. Dorința mea se îndeplini repede și Vasile mă invită să vin să văd cum o executase.

Intrai deci în camera neîncălzită unde nu prea pătrund când sunt iarna singur aici. Pe parchet în jurul meu văzui rânduite cutiile, cărțile, toate câte fuseseră pe masă. Dar într-o clipă aspectul lor și a tot ce mă înconjura se schimbă. Eram tot eu și era 31 Dec., dar era alt veac și altă lume. Pe coperta cărților citeam *Les Lettres historiques* sau *Les Recits d'Histoire d'Angleterre* trimise de mama Rose⁴, în cutii erau servicii și bucătării de păpuși, soldați, grajduri cu cai și trăsură, turme de oi cu câni și cu ciobani, cu brazi și cu case și câte altele nu erau în cutiile pe care, copii, le primeam tremurând de bucurie și de nerăbdare de a le afla conținutul și ne aruncam în brațele Tatii și Mamei și ale Mamei Anicăi⁵ și ale iui Nenea Ghiță⁶. Și era atâta dragoste și atâta veselie! Încât m-a podidit plânsul ca pe un copil în odaia cu obloanele închise și cu soba fără foc. M-a podidit plânsul și m-am gândit la atâta dragoste care s-a stins și la atâtea manifestări ale ei care au lipsit, iar azi sunt zadarnice fiindcă sunt târzii. Am resimțit din nou tot ce a fost lipsă din ceea ce ar fi trebuit să arăt celor care azi nu mai sunt. Mi-am reamintit ce nimicuri și ce fleacuri fără însemnătate și fără durată m-au împedicat să le dau tot ce li se cuvenea și astfel în loc de a cerceta hrisoavele străbunilor mi-am cercetat cursul vieții mele singur în casa copilăriei noastre pe care n-o mai vedeam cum este, dar cum era altădată, așa precum totdeauna îmi apare în visuri care ele pot să nu țină seama de cele ce s-au schimbat.

⁴ Maria Grant, soția lui C. A. Rosetti.

⁵ Anica Furduscu, sora mai mare a lui Ion C. Brăianu.

⁶ Ghiță Enescu, nașul lui Inoel Brăianu.

Și m-am regăsit astfel în mijlocul vostru cu dragostea pe care nici vouă nu știu să v-o arăt îndeajuns. Doar că sper pentru voi să fiu scutit de durerea ce resimt pentru Tata și pentru Mama.

Și tot astfel gândul m-a dus de la trecut și de la prezent la viitor și în ajunul anului nou m-am cutremurat în fața celor ce ne așteaptă. Nu că mă îngrijoresc amenințările și ura vrăjmașilor, dar răspunderea ce cade asupra-mi din încrederea prea mare a celor ce așteaptă prea mult de la mine.

Nu e om conștient în țară care să nu privească cu grijă anul care începe. Nimeni însă nu poate resimți mai greu decât mine sarcina ce el ne impune.

Când m-am supus altora și am renunțat la hotărârea de a nu mă înhăma la noi datorii de asemenea gravitate, am socotit că se cuvine, ca orice jertfă pentru țară. Dar mă întreb din nou și mă întreb continuu, fiind date lipsurile și osteneala mea, ieși-va vreun folos din această jertfă?

Așa închei anul și încep pe cel nou, singur în casă, dar cu gândul la voi, îmbrățișându-te cu dragoste.

Ion I. C. Brătianu

Odată cu aceasta, Ștefan îți va aduce și porci tăiați. *Et Basily toujours saignait le cochon*, cum ar zice Ion Pillat⁷.

THE NON-MYSTERIOUS SPHINX. INEDITED TESTIMONIES ABOUT ION I. C. BRĂTIANU

Abstract

Ion (Ionel) I. C. Brătianu (1864-1927) was topnotch politician, who dominated the political stage from Romania whose destiny he marked in important and critical moments.

The letter to Sabina Cantacuzino written in the night between the years 1921-22 presents a Brătianu who loved his family, who was sensitive to the past of his ancestors, who has the nostalgia of his happy childhood during the winter holidays. In the same time Brătianu said he was ready to govern the country as it was a sacrifice for the country. But he was also skeptic because he was a realist man who knew the real state of development of Romania.

Despite the political experience which could make him hard hearted, Ion I. C. Brătianu remained a person full of passion and sensitivity. These feeling were rarely externalized, in exceptional moments and only in front of those who he loved.

⁷ Ion Pillat, cumnatul lui Ionel Brătianu, soțul Mariei I. C. Brătianu.